

ÇOCUK EDEBİYATI ALANINDA ÜNİVERSİTELERDE YAPILAN LİSANS SONRASI ÇALIŞMALAR*

AN ANALYSIS ON THE GRADUATE STUDIES ON CHILDREN'S LITERATURE IN UNIVERSITIES

Nermin YAZICI**

ÖZ: Bu çalışma, edebiyatın gittikçe özerkleşen ve konumu itibarıyla farklı bilim dallarının ilgi alanına giren çocuk edebiyatının akademik araştırmalara hangi içerik ve yönelimle konu edildiğini ve bu alandaki araştırmaların eğilimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çocuk edebiyatı kapsamında yapılan akademik çalışmaların içeriğini ve yönelimini betimlemeyi hedefleyen çalışma, alanın yeterince çalışılmamış alanlarına da işaret ederek yeni akademik çalışmalar için de veri sağlayacaktır. Henüz bağımsız bir anabilim dalı haline gelmemiş çocuk edebiyatı alanında yapılacak çalışmalara kapsamlı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi, alanın, güçlü ve zayıf yönlerinin görülmesi açısından önemlidir. Çalışmanın evreni YÖK Ulusal Tez Veritabanı kullanılarak oluşturulmuş ve evrende yer alan tezler nitelik ve içerikleri açısından incelenmiş, inceleme sonuçları yorumlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırma betimleyici bir çalışmadır.

Anahtar sözcükler: çocuk edebiyatı, genç edebiyatı, akademik çalışmalar, akademik çalışmalar

ABSTRACT: Children's literature is a relatively new subject to Turkish academia and has been studied by a variety of academic fields. This research aims to determine academic trends of Children's literature studies. To do this, master's theses and doctoral dissertations cataloged in The Council of Higher Education's National Theses Database were analyzed in different aspects. The results from these theses elaborated on. Analyzing children's literature studies with a comprehensive aspect will let new academic studies to focus on inadequately focused areas.

Keywords: child literature, children's literature, adolescent literature, academic studies

1. GİRİŞ

Çocuk edebiyatı, edebiyat alanında görece yeni bir alandır. Türk edebiyatında Tanzimat'la birlikte modernleşmenin bir parçası olarak ortaya çıkan bu alan, her geçen gün akademik çalışmalara daha sık konu olmaktadır. Ortaya koyduğu ürünlerin hedef kitlesi sebebiyle çocuk edebiyatı hem eğitim biliminin hem de edebiyat biliminin ilgi alanında yer almaktadır.

Çocuk edebiyatı alanında yapılan akademik çalışmalar, bir yandan eğitim ve öğretimin her aşamasında büyük önem taşıyan edebî metinleri incelenmesi, diğer yandan çocuk edebiyatının kurumlaşmasının yolunu açacak "çocuk edebiyatı tarihi" yazımına sağlayacağı katkı bakımından son derece önemlidir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin edebî ve pedagojik gereksinimlerinin tam anlaşılacak hem işlevsel hem de estetik metinlerin ortaya konması, derinlemesine akademik çalışmaların sonucu olarak mümkündür.

Türkçe alanyazında hâlihazırda dört başı mamur bir çocuk edebiyatı tarihi çalışması mevcut değildir. Söz konusu bu eksiklik çocuk edebiyatı eleştiri geleneğinin olgunlaşmamasıyla ve üniversitemizde Çocuk Edebiyatı Anabilim Dalı'nın halen kurulmamış olmasıyla, şüphesiz yakından ilgilidir. Çalışmanın da göstereceği gibi çocuk edebiyatı alanına eğitim biliminin ilgisi her geçen gün artarken, edebiyat bilimini merkeze alan çalışmalar ivme kaybetmektedir.

Bu çalışmada, çocuk edebiyatı alanında yapılan akademik çalışmalar yapıldığı üniversiteler, enstitüler, anabilim dalları, çalışmaların yıllara göre dağılımı, vb. açılardan sayısal verilerle ifade

* Bu makalenin temelini oluşturan çalışmanın bir bölümü "Üniversitelerde Çocuk Edebiyatı Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Çalışmaları" adı altında III. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı'nda (1-3 Temmuz 2010, İzmir, Türkiye) sözlü olarak sunulmuştur. Makaleye dönüştürülürken çalışma 2012 verileri ile güncellenerek genişletilmiştir.

** Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, neyazici@baskent.edu.tr

edilmeye çalışılmış; diğer yandan çocuk edebiyatı araştırmalarının içerik eğilimleri ve yaklaşımları betimlenmiştir.

2. YÖNTEM

Üniversiteler bazında yapılan lisans sonrası çocuk edebiyatı çalışmalarının tam bir dökümünün hazırlanması için iki kaynaktan yararlanılmıştır. Bu kaynakların ilki ve temeli Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Veritabanı, çalışma şekli itibariyle T.C. üniversitelerinde yazılmış ve onaylanmış tüm yüksek lisans ve doktora tezlerinin künye bilgilerini içermektedir. Tezlerin özet bölümünün ve/veya tam metinlerinin okuyucuya sunulup sunulmayacağı kararı tez yazarına bırakılmaktadır. Bildiri kapsamına giren çalışmalara ulaşmak için YÖK Ulusal Tez Veritabanı'nda;

- Veritabanı genelinde “çocuk” anahtar sözcüğü aratılmış ancak çıkan binlerce sonuçtan ve özellikle bu konuda yazılmış tıp tezlerinin çokluğundan dolayı anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır.
- Veritabanı genelinde “çocuk edebiyatı”, “genç edebiyatı”, “çocuk dergileri”, “çocuk yayınları”, “çocuk kitapları” anahtar sözcükleri aratılmıştır.
- Elde edilen sonuçların çalışma evrenini yansıtamadığı kaygısıyla çocuk edebiyatı alanında çalışma yapılması muhtemel konu başlıkları belirlenerek bu konu başlıklarında “çocuk” sözcüğü aratılmıştır. Söz konusu konu başlıkları; *Alman Dili ve Edebiyatı, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Batı Dilleri ve Edebiyatları, Bilgi-Belge Yönetimi, Dilbilim, Doğu Dilleri ve Edebiyatları, Eğitim ve Öğretim, Eski Çağ Dilleri ve Edebiyatları, Fransız Dili ve Edebiyatı, Güzel Sanatlar, Halkbilimi, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat, Mütercim Tercümanlık, Türk Dili ve Edebiyatı.*

YÖK Ulusal Tez Veritabanı'na ek olarak çocuk edebiyatı konusunda Gürel (1992), Gürel ve Şimşek (2005) ve Sınar (2006) tarafından hazırlanmış üç bibliyografya çalışması da taranmıştır.

Yapılan taramalar sonucunda yöntemin iki kör noktası olduğu görülmüştür. Yabancı bir dilde hazırlanarak Türkçe adı ayrıca belirtilmeyen ve/veya Türkçe ya da İngilizce dizin terimleri ile kataloglanmayan tezler ile adında “çocuk” ya da “genç” sözcüğü geçmeyip dizin terimleri arasında da b maddesinde belirtilen beş anahtar sözcükten biri bulunmayan tezler, veri toplama yönteminin kör noktasına girerek çalışma dışı kalmıştır. Bu durum yöntemin kör noktası olarak yorumlanabileceği gibi, çocuk edebiyatı alanıyla ilgili olduğu halde tezlerin kendini başarılı biçimde tanımlayamaması olarak da yorumlanabilir. Özellikle bir yazarı ya da yazarın eserini ele alan “Gülten Dayıoğlu'nun Eserleri Üzerine Bir İnceleme” ya da “Gülsüm Cengiz'in Son Çiçek Adlı Eserinin İncelenmesi” formatındaki tezler kendilerini doğru dizin terimleri ile tanımlamadıklarında gerek bu çalışmanın gerekse bu alanda araştırma yapacak diğer çalışmaların kapsamına girememektedir.

Son yıllarda kataloglama sistemi gelişen YÖK Ulusal Tez Veritabanı'nda tezler yazıldıkları dilden bağımsız olarak Türkçe ve İngilizce (Ör. child literature=çocuk edebiyatı) dizin terimleri ile kataloglanmaktadır. Bu durum farklı dillerde hazırlanan ve Türkçe ya da İngilizce adını ayrıca belirtmeyen tezlere dahi ulaşılmasını sağlamaktadır. Ne yazık ki kataloglamadaki bu detay 2000'li yıllardan önce veritabanına eklenen tezlerde görmek mümkün değildir.

3. EVREN

Çalışmanın evrenini T.C. üniversitelerinde hazırlanıp YÖK Ulusal Tez Veritabanı tarafından kataloglanan ve açıklanan yöntemle belirlenen toplam 249 adet tez oluşturmaktadır.

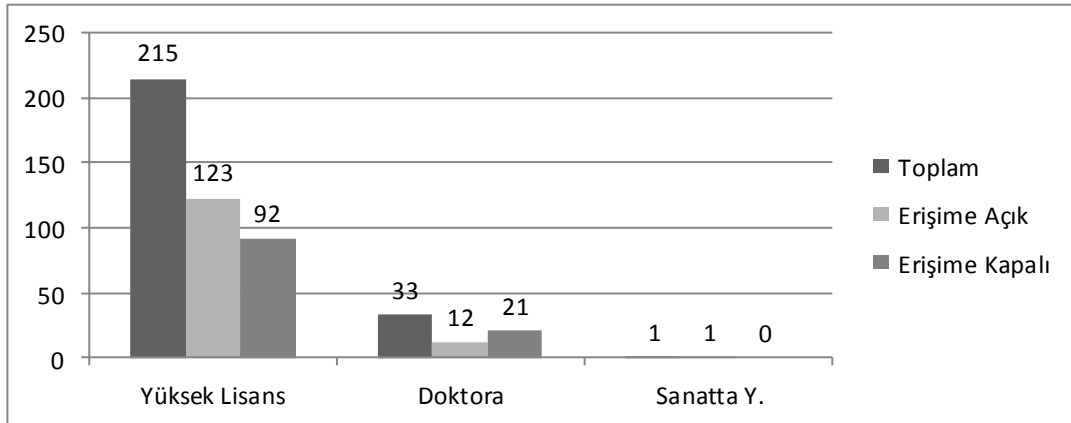
4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Derlenen tezler farklı açılardan incelenmiştir. Öncelikli olarak tezin hazırlandığı üniversite, enstitü ve anabilim dalı; yayın yılı, hangi eğitim seviyesinde hazırlandığı gibi nicel ölçümler yapılmıştır. Buna ek olarak tezlerin konusunun ne olduğu, tezlerin ele aldıkları konuya hangi açıyla yaklaştıkları, tezlerin belirli bir dönem ya da tür üzerinde yazılıp yazılmadığı gibi başlıklarla tezin tam metnine, buna ulaşamadığı durumlarda özetine, bu ikisinin de ulaşılmaz olduğu durumlarda yalnızca tezin adına başvurularak nitel gözlemler yapılmış ve çıkan sayısal sonuçlar yorumlanmıştır. Çalışma kapsamında ilki Haziran 2010'da, ikincisi Kasım 2012'de olmak üzere iki defa veri analizi yapılmış; bu sayede 2010-2012 yılları arasındaki eğilimlerin geçmiş yıllarla karşılaştırılabilmesi de mümkün olmuştur.

5. BULGULAR

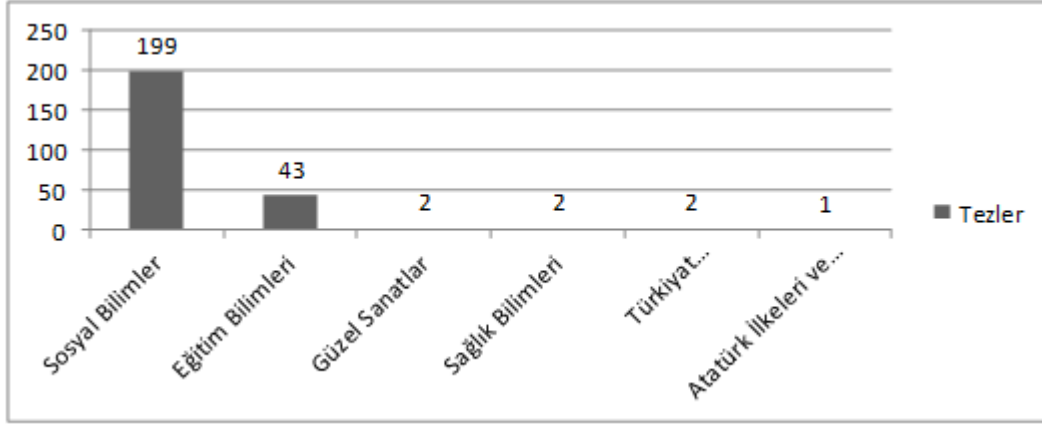
Açıklanan yöntem doğrultusunda yapılan taramalar sonucu çalışma kapsamına giren 249 adet teze ulaşılmıştır. Ulaşılan 249 adet tezin 215'i yüksek lisans, 33'ü doktora, 1'i ise sanatta yeterlilik tezidir.

Erişim durumları incelendiğinde tezlerin tam metninin büyük oranda kullanıcının erişimine açılmadığı görülmüştür (Grafik 5.1.). 215 yüksek lisans tezinin yalnızca 123'ü; 33 doktora tezinin ise sadece 12'sine tam metin erişimi bulunmaktadır. Özellikle doktora tezlerinde düşük erişim oranının tezlerin kitaplaştırılma potansiyelinden kaynaklanabileceği düşünülebilirse de, bu tezlerden çok azının kitap olarak yayınlandığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, doktora düzeyinde alanda yapılan çalışmaların yarısından fazlası erişime kapalıdır. Tam metin erişimi olmayan toplam 113 tezden yalnızca 30'unun özet bölümleri okuyucuyla paylaşılmıştır. Toplam 83 tezin ne tam metni ne de özeti ulaşılabilir durumdadır.

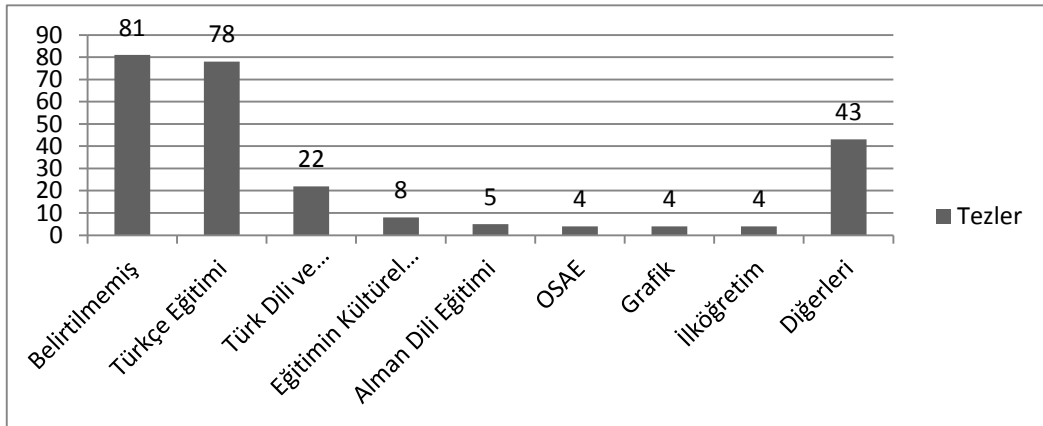
Grafik 5.1. Tezlerin Tam Metin Erişim Durumları

Tez çalışmalarının gerçekleştirildiği enstitüler incelendiğinde Sosyal Bilimler Enstitülerinin 199 tez ile başı çektiği görülmektedir (Grafik 5.2.). Pekçok üniversitede Türkçenin Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü altında kurulduğundan Eğitim Bilimleri Enstitüleri 43 tez ile sosyal bilimlerin oldukça gerisinde görünmektedir. Bu enstitüleri Güzel Sanatlar, Sağlık Bilimleri, Türkiyat Araştırmaları ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri takip etmektedir.

Grafik 5.2. Tezlerin Enstitülere Dağılımı

Tez çalışmalarının gerçekleştirildiği anabilim dalları ele alındığında tezlerin 8'inin anabilim dalının belirtilmediği sonucu ile karşılaşmıştır. Anabilim dalı belirtilen tezler içinde yoğunluk 78 tez ile Türkçe Eğitimi Anabilim Dalına aittir (Grafik 5.3). Diğer anabilim dalları ve tez sayıları şu şekildedir: Türk Dil ve Edebiyatı (22 tez), Eğitimin Kültürel Temelleri (8 tez), Alman Dili Eğitimi (5 tez), Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi (4 tez), Grafik (4 tez), İlköğretim (4 tez), Karşılaştırmalı Edebiyat (3 tez), İslam Tarihi ve Sanatları (3 tez), Güzel Sanatlar Eğitimi (2 tez), Grafik Tasarım (2 tez), Felsefe ve Din Bilimleri (2 tez), Batı Dilleri ve Edebiyatları (2 tez), Doğu Dilleri ve Edebiyatları (2 tez), Dilbilim (2 tez). Yalnızca bir tez çalışılan anabilim dalları ise şunlardır: Alman Dili ve Edebiyatı, Almanca Mütercim Tercümanlık, Bilgi ve Belge Yönetimi, Çeviribilim, Eğitim Bilimleri, Ermeni Dili ve Kültürü, Güzel Sanatlar, Halkbilimi, İletişim, İletişim ve Tasarım, İngiliz Dili Eğitimi, İngilizce Mütercim Tercümanlık, İşletme, Kadın Çalışmaları, Mütercim Tercümanlık, Resim, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyoloji, Türkçe, Uygulamalı Sanatlar Eğitimi, Yabancı Diller.

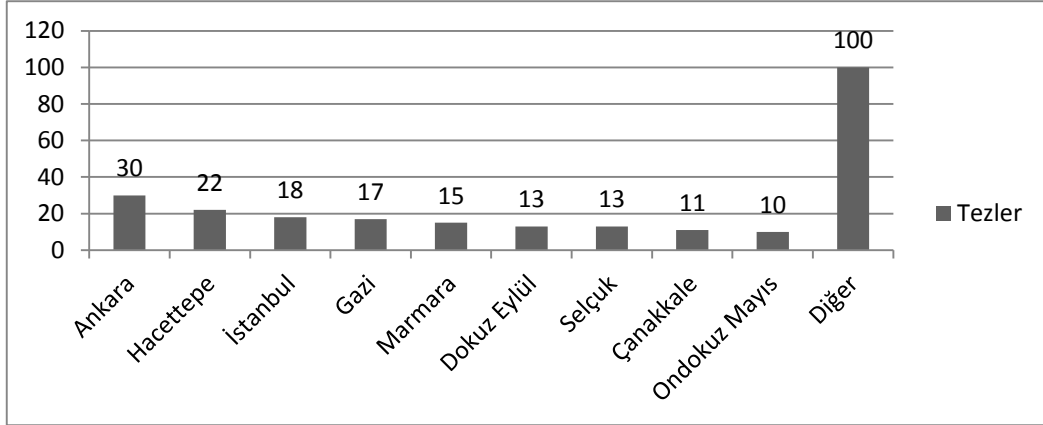

Grafik 5.3. Tezlerin Ana Bilim Dallarına Dağılımı

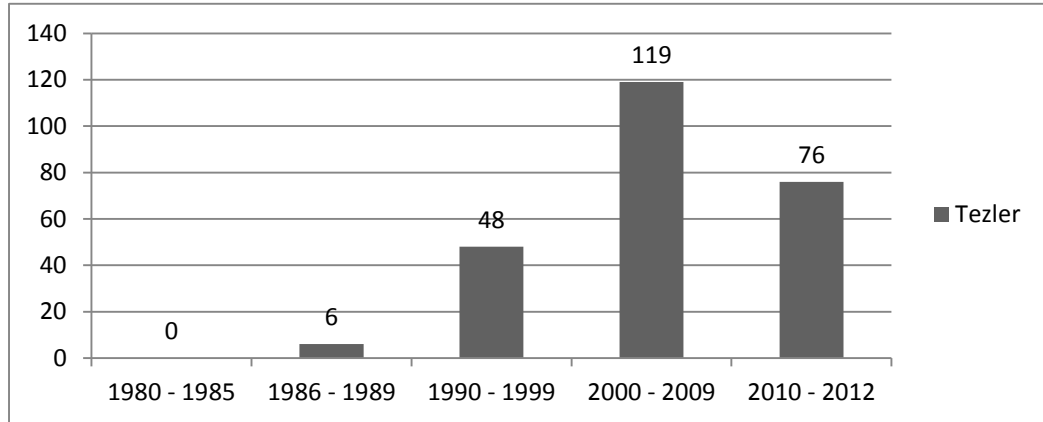
Tezlerin üniversitelere göre dağılımında ağırlık Ankara ve İstanbul'da yer alan devlet üniversitelerindedir (Grafik 5.4.). Vakıf üniversiteleri içinde yalnızca İhsan Doğramacı Bilkent, Fatih, Beykent ve Haliç üniversitelerinde konu ile ilgili çalışma yapıldığı görülmektedir. Ankara Üniversitesi 33 tez ile konu hakkında en çok çalışmanın yapıldığı üniversitedir. Onu 22 tez ile Hacettepe, 18 tez ile İstanbul, 17 tez ile Gazi, 15 tez ile Marmara, 13 tez ile Dokuz Eylül ve Selçuk, 11 tez ile Çanakkale 18 Mart, ve 10 tez ile Ondokuz Mayıs üniversiteleri takip etmektedir. Tezlerin diğer üniversitelere dağılımı ise şu şekildedir: Abant İzzet Baysal (9 tez); Atatürk, Sakarya (8 tez); Afyon Kocatepe, İnönü

(7 tez); Fatih, Uludağ (5 tez); Anadolu, Fırat, Yüzüncü Yıl (4 tez); Balıkesir, Boğaziçi, Çukurova, Erciyes, Eskişehir Osmangazi, Mersin, Mustafa Kemal (3 tez); İhsan Doğramacı Bilkent, Haliç, Zonguldak (2 tez); Beykent, Celal Bayar, Dicle, Ege, Erzincan, Gaziosmanpaşa, Kafkas, Kırıkkale, Mimar Sinan Güzel Sanatlar, Niğde, Süleyman Demirel, Trakya (1 tez).

Tezlerin çalışıldığı yıllar incelendiğinde asimetrik bir dağılım ile karşılaşılmıştır (Grafik 5.5.). 1990'larla birlikte çalışmalarda bir hareketlilik gözlenirse de çocuk edebiyatı çalışmaları 2000'li yıllarda büyük bir ivme kazanmış ve 2000 ile 2009 yılları arasında yapılan çalışmalar kendilerinden önce yapılan toplam çalışma sayısını ikiye katlamıştır. Ancak çalışmaların gerçek atılımını 2010 yılından itibaren yaptığı rahatlıkla gözlemlenebilir. 2010-2012 yılları arasında yalnızca iki yıllık sürede yazılan tezler 2000-2009 yılları arasında çalışılan toplam tezlerin yarısından fazladır.

Grafik 5.4. Tezlerin Üniversitelere Dağılımı

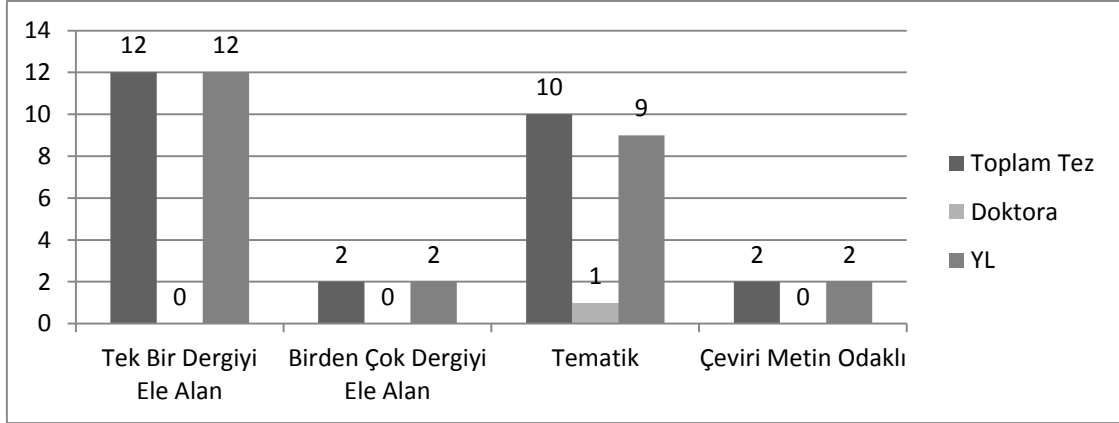
Grafik 5.5. Tezlerin Yıllara Dağılımı

Tezlerin içerikleri incelendiğinde en belirgin yığılımın 51 tez ile tematik çalışmalarda olduğu görülmektedir. Belirli bir eseri ya da bir yazarın birden fazla eserini ele alarak bu eserde belirli bir temanın, iletinin, eğitsel işlevin izini arayan tezler, çocuk edebiyatı alanındaki akademik çalışmaların ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Eserlerde aile ve çocuk temalarının nasıl işlendiği ve eserlerin eğitsel işlevlerinin ne olduğu araştırmacıların odaklarında yer almaktadır.

Çocuk edebiyatı tezlerinin odaklandığı bir başka konu süreli yayınlardır. Bu konuda yazılmış 26 tez bulunmaktadır. Süreli yayınları inceleyen tezler içinde de yoğunluk tek bir süreli yayını ele alarak bu yayının tarihi gelişimini, yayın politikasını ve bazen de metinlerini ele alan tezlerdedir. Konudaki bu yoğunlaşma, özellikle de yayın hayatı sona ermiş dergilerin incelenmiş olması, akademisyenlerin kapalı evrene sahip bir çalışma alanını tercih etmiş olduklarını düşündürmektedir. Tek bir dergiyi ele

olarak inceleyen tezlere ek olarak birden çok dergiyi ele alan, dergilerde tematik incelemeler yapan ve ele aldığı dergiye çeviri metinlere odaklanan tezler de vardır (Grafik 5.6.).

İncelemelere konu olan eski harfli süreli yayınlar şunlardır: Bizim Mecmua, Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası, Çocuk Duygusu, Çocuklara Mahsus Gazete, Çocuklara Rehber, Çocuklarla Arkadaş, Çocuklarla Kıraat, Gülbüz Türk Çocuğu, Mektebli, Mekteblilerle Arkadaş, Mümeyyiz, Sevimli Mecmua, Talebe Defteri, Yeni Yol. Yeni harfli süreli çocuk yayınlarından yalnızca 6'sı tezlere konu olabilmıştır: Doğan Kardeş, Türkiye Çocuk, Ebe Sobe, Milliyet Kardeş, İleri Yavrutürk, Yeni Harfli Mektebli.

Grafik 5.6. Süreli Yayınları Ele Alan Tezler

Belirli bir dönem seçerek bu dönemde yazılmış çocuk edebiyatı eserlerini ya da eserlerin tek bir özelliğini inceleyen tezler sayıca azınlıktadır. 249 tezden oluşan çalışma evreninde yalnızca 14'ünde dönem odaklı teze rastlanmıştır. Dönem odaklı tezlerin 10'u yüksek lisans, 4'ü ise doktora tezidir. Bu tezlerin odaklandıkları dönemler ise farklılık göstermektedir. Dönem odaklı tezler şunlardır:

Tablo 1: Dönem Odaklı Tezler

Yazarı	Adı	Cinsi
ARSLANTAŞ, Hatice	Cumhuriyet sonrası (1981-2001) çocuk romanlarında tema, dil ve eğitim öğeleri	YL
ARZUK, Deniz	Vanishing memoirs: Doğan Kardeş children's periodical between 1945 and 1993	YL
BAŞ, Bayram	1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma	D
BOZKAPLAN, Dilek İnneci	1990-2008 arası çocuk edebiyatımızda fantastik ve bilim-kurgu romanlar üzerinde bir inceleme	D
ÇAKMAK, Havise	1974-1993 yılları arasında Türkçe basılmış resimli öykü kitaplarının resimlendirilme ve fiziksel özellikleri yönünden incelenmesi	YL
CERAN, Dilek	Hisar şiirinde çocuk	D
DURMUŞ, Abdülkadir	1897-1910 yılları arasında çıkan eski harfli çocuk dergilerinin çeviri metinleri üzerine	YL
EKER, Ebru	Cumhuriyet Dönemi çocuk kitapları kapağı tasarımları	YL
EMİROĞLU, Öztürk	Tanzimat'tan 1928'e kadar yayımlanan çocuk gazete ve dergileri üzerine bir inceleme	YL
ERDOĞAN, Fatih	1985-1987 yerli çocuk yazını ürünlerinin konusal ve sayısal analizi	YL
ERDOĞAN, Fatih	Türkiye'de 1996-1998 yıllarında yayımlanmış telif çocuk	D

	kitaplarının içerik analizi	
ERSÖZLÜ, Elif	The Translation policy and its effects on childrens literature translated from English and American literatures in to Turkish between 1940-1965	YL
ERTAN, Tuba Biret	Çağdaş Türk çocuk yazınında toplumsal cinsiyet olgusu	YL
ESMER, Kübra Seyhan	Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında (1923-1928) yayımlanan çocuk dergilerindeki tahkiyeli metinlerin çocuklara değer aktarımı açısından değerlendirilmesi	YL

İçerik bakımından tezlerin odaklandığı diğer bir konu yazarlardır. Yazar odaklı tezler incelendiğinde ilk göze çarpan monografik çalışmaların sayıca azlığıdır. Yazarlar üzerine farklı açılardan inceleme ve/veya karşılaştırma yapan toplam 88 tezin içinde yalnızca 6'sında monografi çalışması yer almaktadır. Bu 6 monografiye konu olan yazarlar şunlardır: Cahit Uçuk, Ali Ulvi Elöve, İbrahim Aleattin Gövsa, Mustafa Balel, Ülker Köksal, Yalvaç Ural.

Monografi dışı çalışmalara konu olan yazarlar aşağıda alfabetik olarak sıralanmıştır. Çalışmalara birden fazla konu olan yazarların parantez içinde konu oldukları tez sayısı belirtilmiş, 1 kez konu olanların sadece adları verilmiştir: Ayla Çınaroğlu (2), Ayşe İlker, Aytül Uncu Akal, Behiç Ak, Bilgin Adalı, Cahit Uçuk (3), Cahit Zarifoğlu (3), Gülten Dayıoğlu (13), İpek Ongun (3), Deniz Erbulak (1), Eflatun Cem Güney (2), Enver Naci Gökşen, Fakir Baykurt, Fazıl Hüsnü Dağlarca (2), Füzuan, Gökhan Akçiçek, Gülnar Kandeyer, Gülsüm Cengiz, Halide Edib Adıvar, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, İsmet Kür, Kazım Karabekir, Kemalettin Tuğcu (3), Mavisel Yener (2), Mehmet Seyda, Muallim Naci, Ahmet Rasim, Halide Nusret Zorlutuna, Mükerrrem Kâmil Su, Mustafa Balel, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Mustafa Ruhi Şirin (6), Muzaffer İzgü (5), Ömer Seyfettin (2), Orhan Kemal, Reşat Ekrem Koçu, Reşat Nuri Güntekin, Rıfat Ilgaz (2), Sait Faik Abasıyanık, Serpil Ural, Sevim Ak, Siraceddin Hisaroğlu, Sulhi Dölek, Tevfik Fikret, Zeynep Cemali.

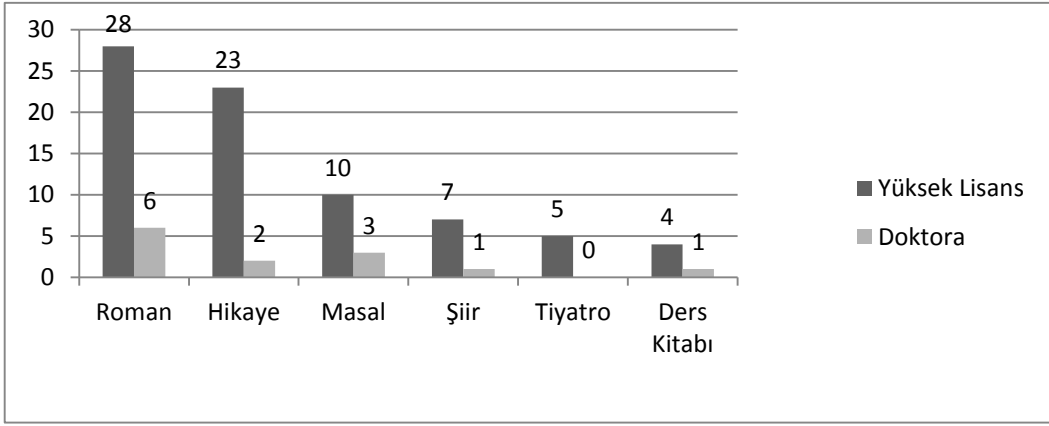
Yazara odaklı tezlerde en çok konu edilen yazar 13 tez ile Gülten Dayıoğlu'dur; onu 6 tez ile Mustafa Ruhi Şirin takip etmektedir.

Yazara odaklanan tezlerde bir diğer eğilim karşılaştırmalı çalışmalardadır. Karşılaştırmalı çalışmalarda 5 Türk yazarı konu edilmiş (İpek Ongun, Gülten Dayıoğlu, Halit Ziya Uşaklıgil, Kemalettin Tuğcu, Muzaffer İzgü) ve bu yazarlar 6 tezde Alman edebiyatına, 1 tezde ise İngiliz edebiyatına ait yazarlar ile karşılaştırılmışlardır. Karşılaştırmaya konu olan yazarlar arasında Halit Ziya Uşaklıgil'in bulunması hem dönemi açısından hem de bu yazarın bir çocuk edebiyatı yazarı olarak tanımlanmayışı açısından ilgi çekicidir.

Karşılaştırma amacı güden tezlerin geri kalanı, odağına yazar yerine dönem ya da türü olarak karşılaştırma yapmaktadır. Bu amaçla yazılmış 10 teze rastlanmıştır.

Türk Edebiyatı dışından dört yazar karşılaştırma amacı güdülmeden, çalışmanın odağına alınarak incelenmiştir. Bu yazarlar Hovhannes Tumanyan, Kasım Nurdadov, Renate Wels ve Samed-i Behrengî'dir. Bunlar dışındaki yabancı yazarlar tezlere karşılaştırma yapmak amacı ile konu edilmişlerdir.

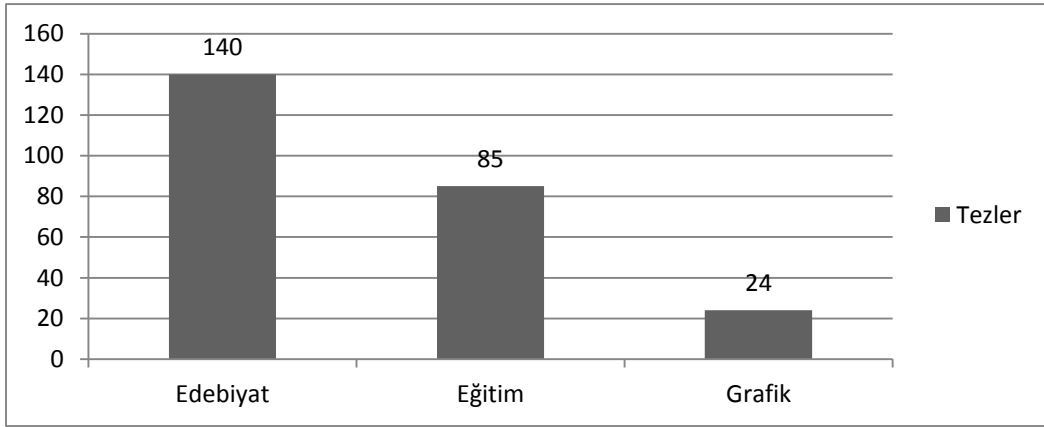
Tezlere konu edilen türler incelendiğinde roman ve hikâyenin diğer türlere göre dikkat çekici oranda daha sık konu edildiği gözlemlenmektedir (Grafik 5.7.). Bu türleri büyük farkla da olsa masal, şiir, tiyatro ve ders kitabı takip etmektedir. Bunlar dışında kalan türlerden tahkiye 2 teze; anı, destan ve halk hikayesi ise 1 teze konu edilmişlerdir.

Grafik 5.7. Tezlere Konu Edilen Türler

Tezlere konu edilen türlerdeki çeşitliliği, bir türü odağına alarak inceleyen tezlerde görmek mümkün değildir. 249 adet tezin sadece 5'inde bir metin türü üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu 5 tezde 3 tür incelenmiştir: tiyatro (2 tez), roman (2 tez) ve masal (1 tez).

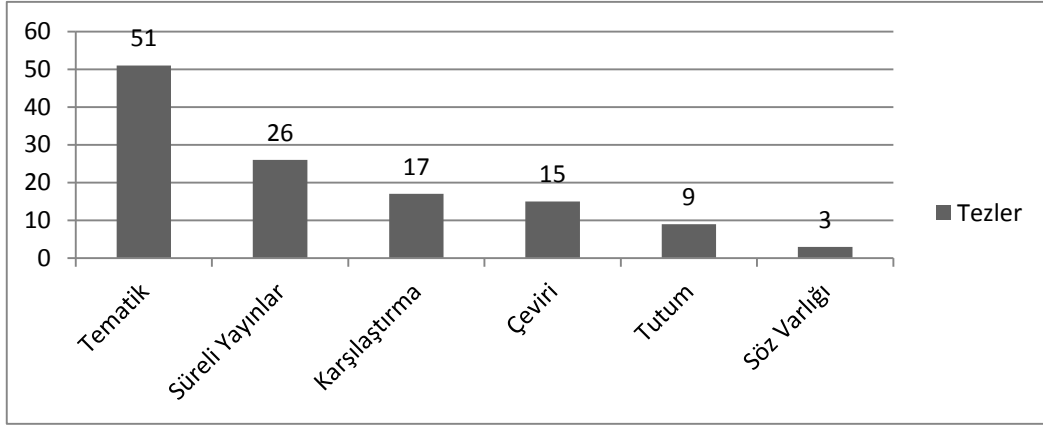
Çocuk edebiyatı üzerine yazılmış tezler, toplamda üç farklı bilimin kapsamına girecek incelemelerde bulunmuşlardır: Konusunu edebiyat biliminin ölçülerine göre (monografiler, edebiyat tarihine yönelik çalışmalar, eser incelemeleri vb.) inceleyenler; ele aldığı konuyu eğitim biliminin ölçülerine göre (çocuğa görelik, değer öğretimi, tutum araştırmaları vb.) inceleyenler ve çocuk kitaplarının tasarımını ve görselliğini grafik açıdan inceleyenler. Bu dağılıma baktıldığında tezlerin yarısından fazlasının edebiyat biliminin kapsamına girdiği görülür (Grafik 5.8.).

Grafik 5.8. Tezlerin Bilim Dallarına Dağılımı

Tezlerin konuları sınıflandırma yapmak için genel bir bakış açısı ile incelendiğinde yoğunluğun tematik çalışmalarda olduğu görülmektedir (Grafik 5.9.). Açık bir farkla da olsa tematik çalışmaları süreli yayınlara odaklanan, karşılaştırma amaçlı ve çeviriye odaklanan çalışmalar takip etmektedir. Tutum araştırmaları ve söz varlığı incelemeleri de birer sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 5.9. Tezlerin Konulara Dağılımı

6. TARTIŞMA ve SONUÇ

Zeki Gürel (1992), “Dünya Çocuk Yılından Günümüze Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi” adlı bibliyografya çalışmasında çocuk edebiyatı çalışmalarının 1950’li yıllarda lisans tezleri ile başladığını göstermektedir. Gürel’in bibliyografyasına aldığı tezler çocuk edebiyatını ilk olarak Kütüphanecilik bölümlerinin çalıştığını ortaya koymaktadır. Ancak lisans tezlerinin ulusal ve sistemli bir katalogu bulunmadığından bu tezler, bu çalışma kapsamında değerlendirilememişlerdir. Tespit edilen en eski tez 1987 yılında Ali Gültekin tarafından Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yazılan “Turkishce und Westdeutsche Kinderliteratur (Ein vergleich in modelltexten)” yüksek lisans çalışmasıdır.

Bu çalışmanın verileri 2010 ve 2012 yıllarında olmak üzere iki kez toplanmıştır. Böylelikle verilerin denetlenmesi ve güncellenmesini sağlamanın yanı sıra son iki yıldaki dramatik farklılaşmaya ilişkin çıkarımları yapmak da mümkün olmuştur. Bu bölümde hem genel çıkarımlar hem de 2010 ile 2012 yılları arasındaki değişiklikler vurgulanacaktır.

Doktora tezleri toplam tezlerin %13’ünü oluşturmaktadır. Buna ek olarak hem yüksek lisans hem de doktora tezini bu alanda yazan akademisyen sayısı 10’dan azdır. Bu durum bizlere çocuk edebiyatı alanında yüksek lisans tezi çalışan araştırmacıların (eğitilmelerine devam ediyorlarsa bile) doktora seviyesinde bu alanda çalışma eğiliminde olmadıklarını göstermektedir. Çocuk edebiyatı alanının bağımsız bir anabilim dalı olmamasının alanda uzmanlaşma eğilimini düşüren temel sebeplerden biri olabileceği düşünülmelidir.

Toplam tezlerin %45’i erişime kapalıdır. Erişime açık tezlerin oranı yüksek lisans tezleri arasında %57 iken, doktora tezlerinde %36’ya düşmektedir. Bu durum alanda yapılmış çalışmaların, ileride yapılacak çalışmalara ışık tutmasını, daha genel bir ifadeyle alandaki çalışmaların birikiminden yararlanmayı zorlaştırmaktadır. Erişime açık olmayan tezlerin neredeyse hiçbiri kitaplaştırılarak okuyucuya sunulmamıştır. 2010’dan 2012’ye uzanan sürece baktığımızda erişime kapalı tezlerin oranı %10 azalmış ve son iki yılda yazılan tezler ile yüksek lisans tezleri arasında erişime açık tezler sayıca üstün hale gelmiştir.

Çocuk edebiyatı çalışmalarında Sosyal Bilimler Enstitülerinin belirgin üstünlüğü devam etmektedir. Ancak Eğitim Bilimleri Enstitülerinde son iki yılda hazırlanan tezler, bu enstitülerde 2010 yılına kadar yazılan tezlerin iki katına yakındır. Bu veri, Eğitim Bilimleri Enstitülerinin konuya

ilgisinin pekiştiğini ve bu enstitülerde çocuk edebiyatı çalışmalarının ciddi bir ivme kazandığını göstermektedir.

YÖK Ulusal Tez Veritabanının kataloglama sistemi sayesinde son iki yılda yazılan tezler arasında anabilim dalı belirtilmeyen tez yoktur. Tezlerin çalışıldığı anabilim dalları arasında birinciliğini koruyan Türkçe Eğitimi ABD son iki yılda çalıştığı tezlerin sayısını neredeyse iki katına çıkarırken, Türk Dili ve Edebiyatı ABD’da son iki yılda yazılan tez sayısı azalmıştır. Son dönemde yazılan tezlerin temelde edebiyat bilimi yerine eğitim bilimine yönelik olması da bu veriyi doğrular niteliktedir.

Burada en dikkat çekici durum ise, Türkiye’de farklı üniversitelerde yüksek lisans ve doktora programlarına sahip olan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi) anabilim dallarının konuya neredeyse hiç ilgi göstermemesidir. Bu anabilim dalları son iki yılda çocuk edebiyatı konusunda yalnızca bir tez çalışmışlar ve Alman Dili ve Edebiyatı Eğitimi ABD’nin gerisinde kalmışlardır.

İncelenen tezlerin farklı anabilim dallarına asimetrik dağılımı, üniversitelerde çocuk edebiyatı alanının hangi bilim dalının, hangi anabilim dalına ait olduğuna dair belirsizlikle ilişkilendirmek mümkündür. Yapılan lisans sonrası çalışmalarında anabilim dallarının sergilediği bu çeşitlilik çocuk edebiyatı çalışmaları için disiplinlerarası ve zengin bir çalışma ortamından çok, karışıklık ve düzensizlik yaratmaktadır. Bu durum alanın deneyimli akademisyenlerince sıklıkla dile getirilen bağımsız bir Çocuk Edebiyatı Anabilim Dalı’nın kurulmasına dair ihtiyacın aciliyetini ve önemini göstermektedir.

Tezlerin üniversitelere dağılımında da benzer bir düzensizlik söz konusudur. 41 üniversitenin konuyla ilgili çalışmaları bulunmakla birlikte toplam tezlerin %40’ı beş üniversitede yapılmış çalışmalardır. 2010 yılı verilerinde toplam üniversite sayısının 28 olduğu göz önünde bulundurulursa son iki yılda çocuk edebiyatı konusunun farklı üniversitelerde de ilgi gördüğü açıkça ortadadır.

Tezlerin yıllara dağılımı incelendiğinde de çocuk edebiyatı konusuna akademik ilginin son yıllarda arttığı net bir biçimde görülmektedir. Çalışma evrenini oluşturan 249 tezin %30’u 2010-2012 yılları arasında yazılmıştır. Bu ivmenin devam etmesi halinde 2020 yılı itibarıyla mevcut tez sayısının ikiye katlanacağını beklemek yerinde bir öngördür.

Tezlerin bilim dallarına ve konulara dağılımında 2010-2012 yılları arasında anlamlı bir değişiklik olmamış, oranlar korunmuştur.

Tablo 2: Tezlerin Bilim Dallarına Dağılımının Yıl Bazında Değerlendirilmesi

Bilim Dalı	2010 (%)	2012 (%)
Edebiyat B.	54.08	56.22
Eğitim B.	33.96	34.13
Grafik	11.32	9.6

Sürelî yayımları inceleyen tezlere baktığımızda ilgi halen eski harfli dergiler üzerine görünmekle birlikte, tezlere konu edilen yeni harfli 6 derginin 3’ü ilk defa 2010-2012 yılları arasında yazılan tezlerde ele alınmıştır.

Dönemi konu alan tez sayısı 2010-2012 yılları arasında yalnızca 1 artmıştır ve mevcut çalışmalar, toplamın ancak %5.6’sını oluşturabilmektedir. Bu durum Türk Çocuk Edebiyatı Tarihi

yazımını güçleştirmekte ve çocuk edebiyatındaki dönemsel değişimlerin yeterince değerlendirilmesine olanak tanımamaktadır. Benzer şekilde, belirli bir metin türünü inceleyen tezler toplam tezlerin sadece %2'sini oluşturmaktadır. Tezlere konu edilen metin türlerine bakıldığında da roman ve hikâye dışındaki metin türlerinin yeterli ilgiyle karşılaşmadığı gözlemlenmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen veriler genel olarak değerlendirildiğinde, çocuk edebiyatına yönelik akademik ilginin yakın gelecekte artarak süreceğine ilişkin kuvvetli bulgular söz konusudur. Artması beklenen/öngörülen bu ilginin çocuk edebiyatının yeterince irdelenmemiş alanlarına yönelmesi, akademik katkının ve verimin artmasında son derece önemlidir. Çocuk edebiyatındaki lisans sonrası akademik çalışmalar, diğer disiplinlerle kıyaslandığında pragmatik ihtiyaçlarla güçlü bir etkileşim içindedir; dolayısıyla Türk Çocuk Edebiyatı Tarihi'nin yazımına tatminkar veriler oluşturmanın yanı sıra piyasaya sürülen çocuk edebiyatı eserlerinin edebî ve pedagojik açıdan güvenilir ölçütlerle değerlendirilebilmesinde dramatik bir öneme sahiptir.

7. KAYNAKLAR

- Gürel, Z. ve Şimşek, T. (2005). Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi, *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 549-656.
- Gürel, Z. (1992). Dünya Çocuk Yılından Günümüze Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. *Littera Dergisi*, 7, 175-225.
- Sınar, A. (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7, 175-225.
- YÖK Ulusal Tez Veritabanı (tez2.yok.gov.tr), Erişim: Haziran 2010 / Kasım 2012.

Extended Abstract

The first academic research on the children's literature in Turkey started with the now untraceable undergraduate theses in the 1950s. The theses at graduate level –master's and doctoral- started as recently as 1987.

The sample of this study consists of 249 master's and doctoral theses on children's literature obtained from the National Theses Database of the National Higher Education Council. Of these theses, 215 are master's, 33 are doctoral theses and one is an fine arts portfolio thesis.

The doctoral theses make up a small part of the sample. In addition, the number of academics who completed both master's and doctoral theses in this area is very small. The children's literature has yet to attract doctoral research interests.

The access to the sample theses poses a problematic picture. The readers have full text access to only 57% of the master's and 36% of the doctoral theses. This situation exacerbates the already impoverished conditions of research and thus hinders the accumulation of knowledge in the area.

Most research in children's literature is conducted under the auspices of social sciences institutes (of the universities). The institutes of educational sciences have increasingly been studying this area. In the educational sciences institutes, the total number of theses produced until 2010 equals about the half of the number of theses produced between 2010 and 2012. The study of children's literature is led by social sciences institutes in some universities, while in some others by Turkish language teaching departments under the educational sciences institutes. The main fields of study in Turkish language and literature have been attracting less and less research interest in the past few years. The general outlook suggests a wide range of fields researching children's literature, from linguistics to business studies. However, this plethora of fields that are interested in this area does not seem to translate into a beneficial interdisciplinary cooperation; on the contrary, it appears to cause a rather confusing scene. It is a very urgent necessity that an independent area of children's literature be established.

The study of children's literature within Turkish language and literature teaching programs is virtually non-existent. This situation also leads to a (significant) paucity of research on the study of youth and adolescent literature.

Although the theses examined spans across 41 universities (nationally), about 40% of the theses were produced by five universities alone. Aside from a small number of universities that focus on this area, the study of children's literature is virtually non-existent except for a few theses elsewhere.

The interest in children's literature has risen significantly over the past few years. Around 30% of the theses in our sample were written between 2010 and 2012. Should this trend continue, one might expect that the number of theses in this area will double by 2020.

Theses on children's literature are produced within the contexts of educational sciences, literary sciences or graphic arts. While theses in educational sciences focus on values teaching, educational functions, etc., those theses written in the framework of literary sciences investigate the genres of works, themes and contents. In addition to these, there exist some theses in graphic arts on how to illustrate children's books.

Theses handling an era or genre are limited in number. This renders the study of the history of children's literature difficult and also precludes the study of the limits of genres of children's literature as well as identifying the genre expectations.

The data from our research yields that the interest in children's literature has generally been on the rise. The transformation of this increasing interest to a scientific benefit will only occur when the (future) studies are directed towards areas of need.

Kaynakça Bilgisi

Yazıcı, N. (2013). Çocuk edebiyatı alanında üniversitelerde yapılan lisans sonrası çalışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(1), 441-452.

Citation Information:

Yazıcı, N. (2013). An analysis on the graduate studies on children's literature in universities. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(1), 441-452.